

Passeig per les últimes terres de foc

Cels de sang

Milers d'hèctàrees han estat afectades pel foc darrerament al nostre país. EL TEMPS mostra des de la primera línia com han estat viscudes unes hores de por pels més afectats. Tots coincidien: dissabte dia 7, el foc convertia el cel en una taca tan roja com la sang.

Alguna cosa va anar malament quan Prometeu regalà el foc als humans tot guanyant-se les iras del pare dels déus. Només l'any passat, a les Illes resultaren arrasades 2.495 hectàrees de zona forestal, 1.245 al Principat i 25.080 al País Valencià. Enguany, l'estat espanyol ja s'ha quedat sense més de 30.000 hectàrees forestals, bona part de les quals van desaparèixer a casa nostra: l'Ajuntament tarragoní de Vespella de Gaià ha declarat el seu terme municipal zona catastròfica, ja que el 80% del seu territori ha estat pastura del foc, i fins i tot han arribat a produir-se víctimes mortals. També es van perdre vides a l'incendi de l'Orxa i, més recentment, el País Valencià ha patit dos monstruosos incendis que, tot i no haver causat pèrdues humanes, han resultat desastrosos pel que a danys ecològics i materials es refereix. Tot va succeir sota un cel roig sagnant d'apocalipsi i mentre regnava el descontrol.

CADÀVERS DE FUSTA

El camí a Bunyol està marcat per una bellesa paisatgística agresta. L'oxigen omple el pit, i les muntanyes mostren raïms de verd. El sol del migdia fa pensar en berenars sota les pinyes i en els petons que les fulles han contemplat: en amor sa, amb estructura de pi i fortalesa de roure. Costen de creure les notícies del fatídic primer cap de setmana d'agost, informant que 2.000 hectàrees de bosc havien estat engolides per un exèrcit de flames. Segons les informacions, els dies 6 i 7 havien estat testimonis de la reducció a cendres de, pràcticament, tota la superfície arbrada de Xiva, Bunyol i Venta Mina que havia sobreviscut a un mastodòntic incendi el 1991. Durant una setmana, l'estiu d'aquell any, llacs encesos cercaven els ha-

bitatges dels residents en aquests indrets, sense cremar vivendes. Però aquesta vegada, la televisió mostrava estels fugaços de foc que feien desaparèixer arbres i cases mentre la gent corria. I no només aquí, sinó també al Catllar (el Tarragonès), Pego, Ràfol d'Almúnia, Benissa i Parcent (la Marina Baixa), i, amb proporcions descomunals, a Andilla, El Toro, Begís i Sacanyet, on 4.000 hectàrees de terreny es volatilitzaren sota llamps de flama.

Però això sembla, durant la primera part del trajecte cap a Bunyol, una pel·lícula dels temps en què l'home es deixava vèncer pels elements. El rumrum del motor del cotxe que transporta el visitant ajuda, amb la monòtona frescor de la muntanya, a una evasió de placidesa i somor. Però quasi sobtadament, en arribar a Venta Mina, metxa inicial de la catàstrofe, el paratge on els càntics de cigales i els salts dels esquiroles solien recordar un film de Disney, es transforma en un cementiri indi, àrid i negre. La sorpresa és tan acusada que és fàcil pensar en un altre espai, en el decorat d'una cinta de ciència-ficció tipus *Mad Max*. La terra, abans del color del whisky de Tennessee, amb el seu to castany, de vegades fosc, de vegades més daurat, és, després del camí

de les dagues de foc, un erm podrit. Una era negra, taladrada pels cadàvers de pins morts. Són quilòmetres i quilòmetres de pals que abans foren arbres, sobreixint d'unes cendres que abans foren natura. El sufocant vent de ponent que bufava des del dissabte passat empentava el foc a una velocitat de vertigen, i no va permetre que les flames devoraren completament els pins. Així doncs, la combustió es menjà sols l'armadura de l'arbrada, i només hi va deixar l'esquelet dels pins en peu. Aquest aspecte ajuda a incrementar l'aspecte fantasmagòric de la vista. En resum, Venta Mina és ara un paisatge llunar, un desert de calius blancs i negres que deprimeix només d'intuir allò que era dies enrere, quan encara es recuperava del terrible incendi —segons tots els indicis, provocat—, de fa dos anys.

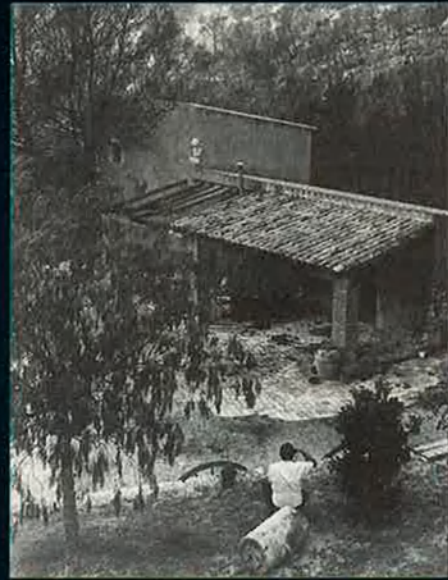
CLIMATOLOGIA I INTENCIONS

A través de les finestres del consistori de Bunyol, no es veuen els arbres-zom-

Gran quantitat de bens ecològics i materials han estat assolats pel foc.

bi que poblen el tanatori de les muntanyes. Al despatx on ens trobem, una piràmide esotèrica de tres colors decora la taula al costat d'un munt de soldadets de plom. Només Juncal Carrascosa, regidora de Cultura, continua a les habitacions d'un edifici buit d'autoritats. És migdia, l'aire és inflammat i els caps han de descansar. Amb una barreja de llenguatge propi i tecnocràtic, intenta descriure els sentiments d'un poble: "La sensació més directa que tens és d'impotència. No és natural que l'humà lluite contra el foc. Vull dir, és una baralla descompensada, molt desigual. El foc fa allò que vol i és tan po-

relaxat i és més complicat trobar ajuda."

BLANCS DE FOC

Les bosquines desolades de Bunyol han donat refugi secular a milers de cases il·legals que no disposen ni d'aigua potable. La situació de deixadesa d'aquests habitatges, la majoria situats en zones no urbanitzades de complicat accés, va dificultar molt la fugida de les flames. Per exemple és la història del salvament del pastor José Arocas i la seua filla Encarna. Tots dos viuen en una masia perduda amb la dona del primer. Els seus companys

baixar de l'helicòpter. Les vull tant que vaig deixar un nòvio perquè no em deixava treballar de pastora. Com podia abandonar-les? "Orgullosa de la seua heroïcitat, s'acomiaa l'única pastora del País Valencià, bruna, amb estatura breu i la pell estriada per llamps ultraviolats. El seu pare ho fa maleint l'alcalde socialista de Bunyol, Andrés Perelló, i Emèrit Bono, conseller de Medi Ambient. Diu que tenen totalment oblidats els habitants de les muntanyes.

A banda de vivendes per a gent amb pocs recursos econòmics, Venta Mina també és prenyada de xalets que funcionen com a residències d'estiu per a gent solvent de Bunyol o València. De fet, la casa de la família Galán, la més afectada per les flames de tota la comarca, tenia aquesta missió recreativa. El camí fins les restes d'allò que s'erigia com a mansió rústica d'una estirp econòmicament sòlida, és una senda tortuosa entre esclatxes en la terra i animals morts. La casa no ha quedat millor que si haguera suportat l'impacte d'un obús. L'olor a caos i a carn cremada d'ocells omple el record dels dormitoris. Els Galán han hagut d'aguantar també les accions d'una nova plaga: els voltors humans, saquejadors que ronden després de les catàstrofes naturals per arrambar i apropiar-se dels efectes personals que el destí no ha destrossat. "Acabat l'incendi, encara quedava alguna cosa. Però vaig baixar al poble i, quan torní a pujar, ens ho havien furtat tot. Ens han deixat sense res", diu resignada Maite Galán, mentre la seua mare descriu la fugida del xalet com una escena de la *Divina Comèdia*: "Tot era roig i negre com deu ser l'infern. Salvàrem la vida miraculosament, encara que les pèrdues materials han estat incalculables."

Però l'espectador excepcional dels fets en tota la seua magnitud fou Xemi Baviera, propietari del restaurant Venta de l'home. Des de l'establiment, es divisa un panorama grinyolant: la carretera Nacional III travessa les muntanyes pelades pel foc. Al costat, manobres de la construcció provoquen demolicions amb explosius per construir una autovia que unirà València amb Bunyol i Venta Mina. El verd llunyà, els vessants arrasats, els clàxons dels vehicles, els embussos de trànsit i les obres a mig fer, ajuden al surrealisme: "el dia del foc vaig veure com molts brigadistes d'auxili s'amagaven espantats. Tècnics forestals que desconeixien el terreny, donaven instruccions errònies. Hi va haver una gran descompensació, i la flama va morir perquè l'autoritat municipal, en

Els desastres causats pels incendis semblen inacabables al nostre país.

RAFA GIL

derós com imprevisible. Vam tenir molta ajuda de mitjans logístics, amb hidroavions i coses així. Però el foc no és un contrincant honest..."

A Bunyol només queda ara, aproximadament, el 20% del seu territori forestal. El 70% desaparegué fa dos anys, i el 10% s'ha cremat ara, en una combustió estranya i fugissera que es desenvolupava com produïda per llança-flames. Les autoritats no tenen clar que el desgavell haja estat originat per negligència d'algun resident de vacances: "ningú no pot saber per què, des de fa uns anys, els incendis són tan freqüents i les pèrdues tan quantioses. Si l'últim foc que hem patit ha estat fortuït, és tenir molta mala sort, ja que les condicions climatològiques del dia en què es va produir eren propícies perquè es propagara sense descans i resultara difícilíssim parar-lo. Si fou intencionat, qui ho va fer no era un babau, sabia molt bé el moment que escollia. Bufava un ponent infernal i era cap de setmana, quan tothom està més

són gossos famèlics i dotzenes de corders. El menjador és decorat amb un calendari que llueix la nuesa de tot tipus de cabres hispàniques. Arocas trau a flor d'aigua les profunditats de la seua existència durant la conversa. Es recrea recordant com un amic es va suïcidar després d'una baralla entre els dos i d'una nit de prostitució llunyana. Arocas, de sobte, deixa el pes de la memòria i parla de l'aventura actual: la fugida d'una mort tipus bonzo: "a mi, els guàrdies civils em tragueren a la força del corral. Jo no volia deixar l'únic que tinc. Em van col·locar dins d'un helicòpter i vam marxar volant cap al centre d'uns núvols negres, d'un cel roig de mil dimonis. Volíem trobar la meua filla, que estava passejant els corders. I quan la vam veure, també per la força, la vam fer entrar en l'aparell. Però va fugir. Encarna, contenta per aparèixer als periòdics, pren el relleu: "Jo no podia deixar sols els meus animals, que van morir socarrats. Intuïa l'existència d'un camí d'anada a peu i vaig

Els boscos, després de les flames, queden com cadàvers de fusta.

REAF GIL

contra d'Icna, va autoritzar de fer un talla-focs." Les paraules d'Emèrit Bono recalcant l'encert total de la coordinació del salvament, tenen fissures, segons Baviera: "ací tothom creu que l'incendi fou provocat. Quan el poble volia començar a promocionar-se turísticament a gran nivell, amb els avantatges que oferiria l'autovia d'unió directa amb València, es crema tot. Just en el moment en què començàvem a rebre trucades de molta gent que volia canviar el seu lloc habitual de descans per una casa ací. Ara, tot açò, totes les esperances s'han diluït amb el fum. És impossible tornar a aquesta comarca l'esplendor d'abans. Dues combustions són massa per a repoblar qualsevol bosc." I, amb la sentència fúnebre, Xemi perd la vista en la immensitat fosca i escarpada de terra erma.

OBLIDATS DE DÉU

Després del bol de terror abocat sobre les muntanyes, la Generalitat de Catalunya es proposa revisar l'aplicació del programa de previsió d'incendis Foc Verd que no pogué evitar morts i desolació a Tarragona. El ministre d'Agricultura, el valencià Vicent Albero, ha parlat i pactat sobre la millora tecnològica en la futura lluita contra el foc. Però ningú no ha reflexionat serenament sobre l'absurda odissea de soledat i desampar viscuda pel centenar d'habitants d'estiu d'Arteas de Abajo, pedania de Begís (l'Alt Palància), que fins l'últim moment no van rebre cap tipus d'ajuda humanitària, mentre eren envoltats per un anell flamíger.

L'arribada a la vila, només pot fer-se per

carretera. En principi, el conductor veu turons rodons que recorden la figura d'una antiga imatge femenina, grassa i amb les valls dels malucs amples, semblant símbols de fertilitat. És quan s'acosta el camí d'arribada directa al llogaret, el moment en què els vessants es tornen ombrívols, i el monument natural a la fertilitat esdevé en una gresca de bruixes, amb milers d'arbres dissecats sobre una superfície eixuta, desfeta. El foc va destruir infinits metres de vida verda des d'Andilla a Begís. A partir d'ara, la trajectòria d'entrada a Arteas, transporta el viatger als malsons infantils, on camins serpentejants rodejaven els castells dels somnis. Sense barreres metàl·liques o protecció, una via mig asfaltada puja i puja a escassos centímetres de precipicis abismals. Si un turisme ve de cara, queden dues opcions: retirar-se i deixar passar, o obligar l'altre que ens cedesca el pas. La carretera és massa petita per a tots dos.

Per fi, Arteas de Abajo: un fugaç munt de casetes de pedra juntes, que servien de passadissos als contendents en la Guerra d'Espanya. A l'hivern, només dos homes grans hi viuen. A l'estiu, són més de cent familiars. Els més representatius, envolten el viatger en la sala del telèfon (l'únic del poblat), per a contar per què han interposat una denúncia contra la Conselleria de Medi Ambient: "trucàrem i trucàrem fins a cansar-nos a Castelló (on pertany la

comarca) dient que el foc d'Andilla s'acostava perillosament", explica Ana Sánchez, portaveu dels veïns, "i ens deien que fins que el foc no travessara el terme de València, ells no podien actuar. Trucàrem a València i ens van remetre a Medi Ambient a Castelló. Ho vam fer i tornaren a desfer-se de nosaltres, dient que no podien fer res pel moment. Semblava un joc de bojos, el peix que es mossega la cua. Quan el foc era tan proper que el cel era com si sagnara i el fum empestava tot, ens digueren que ja ens avisarien si havíem d'evacuar la pedania. Nosaltres, histèrics, contestàvem que si hagueren actuat quan començàrem a telefonar, es podria haver dominat l'incendi. Creient que ens avisarien, o vindrien hidroavions, bombers o algú, vam esperar en tensió. El foc era ja un mur de flames ben visible i ningú no avisava ni venia. Ens decidírem a fugir quan el tinent d'alcalde de Begís vingué per a emportar-se el seu fill, que es trobava aquí, i, espantat, ens instà a evacuar. Fugírem com poguérem per l'únic camí viable, la carretera sobre els precipicis, mentre les flames ens perseguïen i dotzenes de bombes soterrades durant la Guerra Civil esclataven brutalment. Pareixia que deixàvem Sarajevo. Quan només quedava una persona al poble, Medi Ambient es va decidir a trucar." Els habitants de la vila estan decidits que prospere la denúncia formulada contra aquesta conselleria: "no volem que còrreguen caps, sinó que no torne a passar a ningú el mateix que a nosaltres. Als altres pobles sí que els van prestar ajuda, i ens sentíem oblidats de Déu i de l'home. Aquest paratge era un paradís i ara és una cuina d'horror. I es podia haver evitat".

Quan el cotxe parteix, el conductor s'acomiada de la gent amb calfreds a l'espinada de l'ànima. Potser, si els boscos del sud tornaren a ser rendibles per a qui en gaudeix, més enllà del simple element decoratiu, els esforços de neteja, cura i vigilància augmentarien. De moment, les nostres arbredes van morint d'una leucèmia de degeneració i de falta d'atencions o no tenen un final violent consumides per flames inacabables: l'home no és solament un llop per a l'home, sinó també per a tot allò que l'envolta.

Joan M. Oleaque

Lluitar contra el foc és una baralla contínua.

RAFA GIL